

ВЛАДИМИР ИВАНОВ ИВАНОВ

**ОПТИМИЗИРАНЕ МЕТОДИКАТА НА ОБУЧЕНИЕ
НА СТУДЕНТИТЕ ПО ТЕНИС В ПРОФИЛИРАНИЯТ
УЧЕБЕН ПРОЦЕС ПО ФИЗИЧЕСКО ВЪЗПИТАНИЕ
И СПОРТ В УНИВЕРСИТЕТИТЕ**

АВТОРЕФЕРАТ

София, 2014 г.

**ОПТИМИЗИРАНЕ МЕТОДИКАТА НА ОБУЧЕНИЕ
НА СТУДЕНТИТЕ ПО ТЕНИС В ПРОФИЛИРАНИЯТ
УЧЕБЕН ПРОЦЕС ПО ФИЗИЧЕСКО ВЪЗПИТАНИЕ
И СПОРТ В УНИВЕРСИТЕТИТЕ.**

АВТОРЕФЕРАТ

**На дисертационен труд за присъждане на
образователната и научна степен “доктор” по научната
специалност “Теория и методика на физическото
възпитание и спортната тренировка (вкл. МЛФ)”,
професионално направление 1.3 Педагогика на
обучението по физическо възпитание.**

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ:

доц. д-р Цветанка Захариева

РЕЦЕНЗЕНТИ:

1. проф. Н. Хаджиев дн

2. доц. д-р И. Димов

Дисертацията се състои от 3 глави.

Съдържанието на дисертационния труд е изложен в 146 страници.

Онагледен е с 45 таблици и 25 фигури.

Изложена е литературна справка за ползване на 150 източника – от които 145 на кирилица и 5 на латиница и списък от 3 авторски публикации по разработения проблем.

Дисертационният труд е обсъден и предложен за защита от катедра “Футбол, тенис, тенис на маса и ръгби”.

Публичната защита на дисертационният труд ще се състои на 16 май 2014 г. от 13,30 часа в зала “Бекенбауер”, 70 блок, НСА “Васил Левски”, Студентски град на заседания на научно жури с председател доц. Галина Очева.

Материалите по защитата ще се намират в библиотеката на НСА

УВОД

Тенисът е спорта, който привлича голяма част от студентите. Желанието им е да го практикуват по време на следване и през целият си съзнателен живот. Поради това значителна част от учебната дейност по физическо възпитание е насочена към профилираното обучение на начинаещи студенти по този вид спорт. В университетите в София се обучават над 100 учебни групи с по 24 – 26 студенти, а в национален мащаб над 5000 студенти от 30 – 35 редовни и хонорувани преподаватели.

Физическото възпитание е задължителна учебна дисциплина. Обемът е различен за всеки факултет и университет. Най-често е един час седмично по 90 мин, или 60 часа годишно за I, а в някои и до IV курсове.

Провеждането на профилирания учебен процес по тенис изисква разрешаване на редица организационни, педагогически и методически изисквания, с което да се издигне нивото на обучение на специфичната спортно – педагогическа учебна дейност по тенис до равностойна по значимост с всички останали в университетското обучение.

Създаването на система за контрол, оценка и управление на техническата подготовка отговаря на стремежа за напредък в развитие на учебната дейност в университетите и нарасналите възможности и желания на студентите .

ГЛАВА ПЪРВА

I. Състояние на проблема по литературни данни

Анализът на литературните източници показва, че тенисът е един от най-популярните спортове сред студентите .Обучение и напредък в трудната и разнообразна техника на играта може да се постигне чрез правилна организация и методика на основата на тяхното голямо желание ,физически и функционални възможности.

Развитието на тениса във времето е предимно за сметка на техниката, като високо техничен спорт и на скоростно – силовите възможности на тенисистите (Тодоров, Т., 1970; Гейман, Б., 1970; Пенчев, А., 1989; Преображенская, Л.Д., 2000; и др.).

Изследванията на редица автори показват:

а) Тенденциите в развитие на техниката и методиката при провеждане на обучителния процес във времето.

б) Организацията на учебната дейност, методиката и средствата за обучение .

в) Методическата последователност на обучение на техническите действия (Гейман, Б., 1970; Зайцевой, Л. С., 1980; Пенчев, А., 1989; Пенчев, Ан., Папахристос, П., 1986; ; Преображенская, Л.Д., 2001; Болетиери, Н., 2003; Van der Meer, 1989 и др.)

Характерни особености на разнообразната и вариативна техника според (Гейман, Б., 1971) са: възможността за изпълнение на комплекс от всичките седем групи удари – сервиси, удари по отскочила топка, волета, демиволета и драйвволета, удари над глава, лобове и скъсени удари. С най-голям обем обаче са ударите от двете страни по отскочила топка и на подаването (Скородумова, А.П., 1984). Те са основни удари за обучение и според “Единната програма за обучение на деца” (Дишков, Н., Романски, Вл., 1972 и на студентите Димитров, Г., 1985).

Анализът на литературните източници показва ,че учебния профилиран процес по тенис не е изследван и няма научни публикации свързани със спецификата на провеждането му и обучение на основата на постигнатите количествени показатели от студентите в този процес.

Работна хипотеза. Основава се на предположението, че профилираното обучение по тенис може да се усъвършенства и оптимизира

в рамките на 15 и 30 занятия в семестър и учебната година чрез изменение на организацията и методика на обучение.

ГЛАВА ВТОРА

II. Цел, задачи, организация и методи на изследване

II.1. Цел на научната разработка

Оптимизиране методиката на обучение на студентите по тенис в учебния процес по физическо възпитание и спорт в Университетите.

II.2. Основни задачи на изследването:

1. Планиране на обучителния процес в съответствие с целта, задачите и методиката за начално обучение на техниката по семестри и целия курс.
2. Експериментално изследване на обучението по различни начини и методики на провеждане на учебния процес по тенис.
3. Проследяване динамиката на изменение на изследваните показатели и тяхната вариативност под влияние на учебните занятия в семестриалния и годишен цикъл на обучение.
4. Установяване количествените стойности на изпълнение и взаимовръзките между изследваните показатели.
5. Създаване на система за контрол, оценка и управление на индивидуалната и групова успеваемост в обучителния процес.

II.3.Обект ,предмет и контингент на изследване

Обект на изследване : Профилирано обучение на студентите по тенис в учебния процес по физическо възпитание и спорт в университетите.

Предмет на изследване: а/ Усъвършенстване методиката на профилирано обучение на студентите по тенис; б/ Комплексно развитие на физическите качества бързина, сила и скоростна издръжливост и техниката на придвижване

Контингент на изследване: Начинаещи студенти от профилираните сборни групи по тенис – 24 мъже и 24 жени от МУ – София, които се обучаваха два семестъра на учебната 2011 – 2012 година.

II.4. Методи на изследване:

За разрешаване на поставените задачи използвахме следните изследователски методи и пособия:

1. Проучване, анализиране и обобщаване на литературните източници по проблема – 145 на кирилица и 5 на латиница;
2. Педагогически наблюдения на профилирани занятия по тенис;
3. Беседа със спортни педагози;
4. Анкетно проучване за отношението на студентите и преподавателите към организацията и съдържанието на учебните занятия и оценка на резултатите от тях.
5. Спортно – педагогическо тестиране

Изследването се проведе по тестова батерия – 17 теста – (Табл. 1)

Таблица 1

№ на теста	Наименование на теста	Обем, интензивност
X 1	Ръст	сантиметри
X 2	Тегло	килограми
X 3,4 и 8,9	Дланов и обратен (с две ръце) удари по пусната и вертикално отскочила топка от сервис и от основната линия.	Сполучливи – брой – от 10
X 5,6 и 10,11	Дланови и обратни удари по подадена над мрежата и отскочила топка от сервис и от основната линия.	Сполучливи – брой – от 10
X 7 и 12	Последователно редуване на дланови и обратни удари по подадени над мрежата и отскочили топки от сервис и от основната линия.	Сполучливи – брой от 10 във всяка страна
X 13 и 14	Начално подаване (сервис) изпълнен от сервис и от основната линия. Редуване в двете страни на корта.	Сполучливи – брой по 5 на всяка страна
X 15	Тест за бързина на придвижване.	Време (сек)
X 16	Тест за скоростна издръжливост	Време (сек)

X 17	Тест за ниво на скоростно-силовите възможности на долните крайници – скок на дължина от място с два крака.	Сантиметри – по два опита
------	--	---------------------------

II.5. Педагогически експеримент

Цел на експеримента: Изследване и установяване ефекта от провеждане на учебните занятия – предварителен експеримент през учебните 2010 – 2011 г. и основен експеримент 2011 – 2012 г. Обучение на студентите в техниката на тениса по общоприети и използвани в учебната практика средства и методика:

I вариант : Един път седмично с времетраене от 90 мин., колкото е един академичен час.

II вариант: С обем от 60 мин. по регламента за провеждане на учебни занятия в наета спортна материална база.

III вариант: Един път седмично 75 мин. Изпълнение на използваните упражнения с по-голяма интензивност при състезателно-игрови условия.

II.5.1. Планиране и провеждане на обучителния процес в експеримента

Обучителният процес обхваща всички страни на подготовката на студентите – теоретическа и практическа с нейните съставляващи – техническа, физическа и др. Съдържанието на учебния материал и използваните средства за специалната – техническа и физическа са планирани в годишен план – (Табл. 2).

Годишен учебен план

Таблица 2

Контингент	Студенти от всички курсове – сборни групи					
Семестри	I			II		
Експериментални групи	I	II	III	I	II	III
А. Учебна програма :						
1. Учебни седмици	15	15	15	15	15	15
2. Брой занятия	15	15	15	15	15	15
3. Продължителност на учебните занятия –мин	90	60	75	90	60	75
Б. Учебно съдържание:						
1. Теоретична подготовка – зан/мин.						
- Обща теория	3x15	3x10	3x15	3x15	3x10	3x15
- Специална теория	3x15	3x10	3x15	3x15	3x10	3x15
2. Практическа подготовка – зан/мин:	12x75	12x50	12x60	12x75	12x50	12x60
- Обучение и усъвършенстване на спортната техника	12x60	12x40	12x45	12x60	12x40	12x45
- Физическа подготовка	12x15	12x10	12x10	12x15	12x10	12x10
- Игри			6x5-10			6x5-10
- Контролни изпитания	3x90	3x60	3x75	3x90	3x60	3x75
Всичко часове/занятия	22.5/15	15/15	17/15	22.5/15	15/15	17/15

Методиката на началния обучителен процес бе адаптирана към спецификата на протичане на учебната дейност и бе създаден модел за обучение на студентите – (Табл. 3).

Таблица 3

Семестър	I/II														
Занятие №	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Съдържание:															
I.Теоретична подготовка:															
Обща теория – I сем.	o	o													
II сем.	x	x													
Специална теория I сем.			o	o					o						
II сем.			x	x					x						
II.Техническа подготовка:															
1.Обща техническа подготовка –хватове, удари придвижване и пр.- I сем.	o	o	o	o											
2.Удари от сервис линията:					К					К					К
а/ По пусната топка -															
дланови и обратни – I сем.			o	o	o	o									
II сем.	x	x	x												
б/ По подадена топка дланови и обратни - I сем.					o	o	o	o	o						
II сем.	x	x	x	x		x	x								
в/Последователни дланови и обратни удари- I сем.						o	o	o	o		o	o	o	o	
II сем.			x	x		x	x	x							
3.Удари от основната линия:															
а/ По пусната топка –дланови и обратни - I сем.			x	x		o	o	o	o	К	o	o	o	o	К
II сем.						x	x	x							
б/ По подадена топка -дланови и обратни- I сем.															
II сем.				x		x	x	x			o	o	o	o	
в/Последователни дланови и обратни удари – I сем.					К							o	o	o	
II сем.					К	x	x	x	x						
4.Начално подаване:															
а/От сервис линията - I сем.										К		o	o	o	К
II сем.						x	x	x	x	К	x	x	x	x	К
б/От основната линия - I сем.															
II сем.							o	o	o		o	o	o	o	
5. Игра-															
I сем.															
II сем.															
6. Физич. подготовка- I сем.							x	x	x		x	x	x	x	
II сем.			o	o	К	o	o	o	o		o	o	o	x	
						x	x	x	x		x	x	x	o	К
7. Контролни - I сем.						o	o	o		К	o	o	o	x	К
II сем.	x	x	x	К	x	x	x	x	x	К	x	x	x		

II.5.2. Методика и методическа последователност на обучение

Методическата последователност бе в съответствие с физиологическите закономерности на етапите и фазите на формиране на двигателния навик: а) Начално обучение; б) Задълбочено разучаване и в) По-нататъшно усъвършенстване. Методиката на обучителния процес бе насочена с акцент върху основните елементи и действия от играта:

А. “Обучение и усъвършенстване на длановите и обратни удари по пусната и подадена топка и последователното им изпълнение от сервис /X 7/ и от основната линия,, – /X 12/ – основно техническо действие, част от всичките седем групи (Гейман, Б., 1971).

Б. Начално подаване (сервиси) от сервис и от основната линия /X13,X 14/.

Включването и изключване на упражненията за обучение на техниката се извършваше в последователност: а) от сервис линията и б) от основната линия.

В. Усъвършенстване на придвижването по корта.

II.6. Математико-статистически анализ – Приложени са вариационния, корелационен и регресионен анализи.

II.7. Организация на изследването

Научно-изследователската работа премина през четири етапи: 2009 до 2013 г.

ГЛАВА ТРЕТА

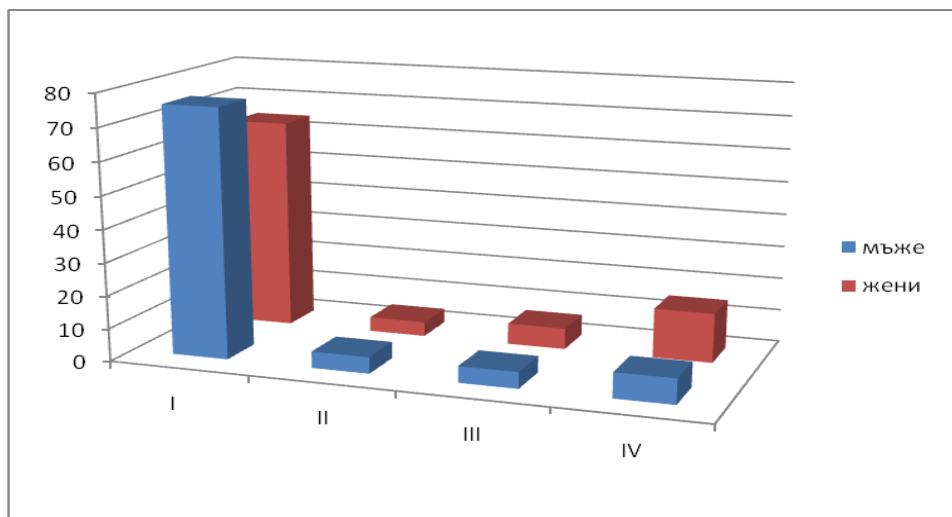
III. Анализ на резултатите от изследването

III.1. Педагогически и психологически аспекти на обучението по тенис в университетите

Профилираният учебен процес по тенис е насочен основно към обучение в техниката на играта. Ефективността му се определя от начина на провеждане, съдържание, средства, успеваемост и отношението на студентите и преподавателите към тази дейност.

Резултатите от изследването показват:

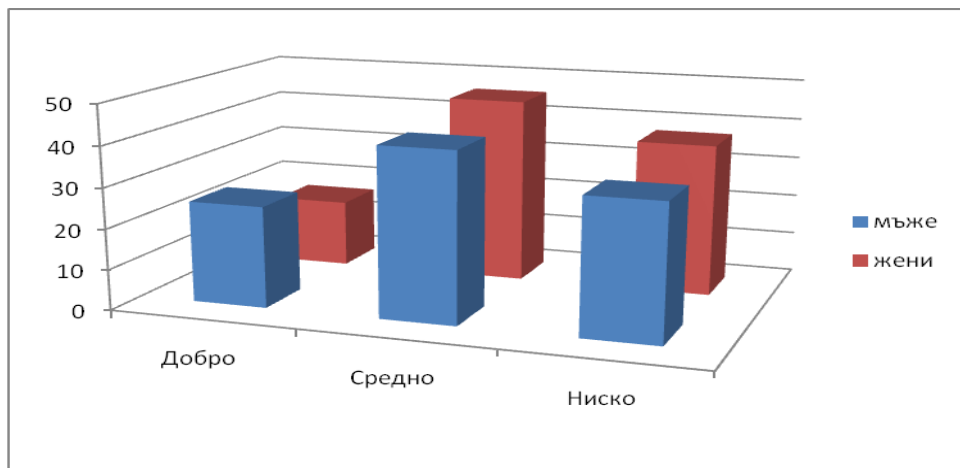
1. Студентите от I и II и в по-малка степен от III и IV курсове – общо 82.22 мъже и 74.12 % жени се включват в учебните занятия с цел да се обучат в техниката на тениса. Обобщено за цялата изследвана извадка този показател е 78.17%. Сравнително по- малка част – предимно от началните курсове се включват по подражание – съответно 5,02 и 4,47%, за изпълнение на учебните задължения – 5,02 и 6,32%, както и за подобряване нивото на физическите си качества – 7,71 и 15,07% - (фиг. 1).

Фиг.1. Цел на студентите за включване в профилираните занятия по тенис

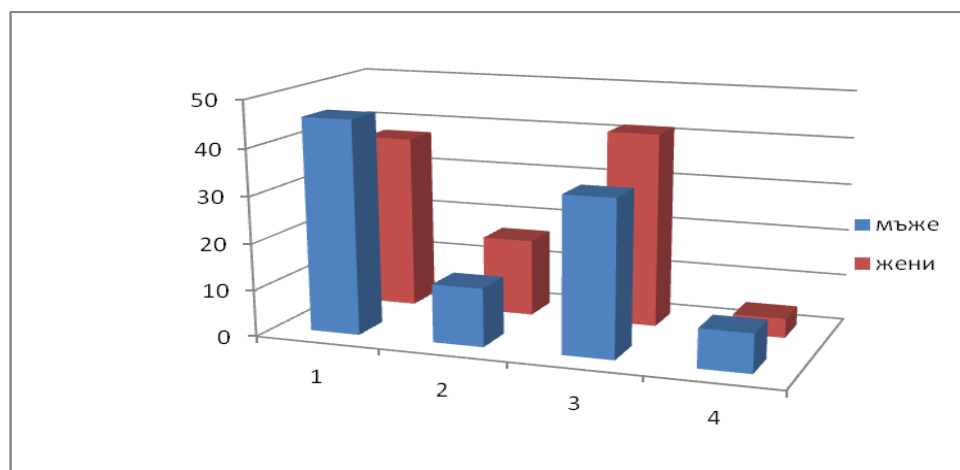
Легенда: I. Обучение в техниката на играта; II. Участие по подражание;
III. Изпълнение на учебните задължения;
IV. Повишаване нивото на физическата подготовка

Постигнатите технически възможности от студентите в резултат на обучението се оценява като добри само от 25 и 16,66%, докато оценката средно и ниско ниво са значително по-големи – 41,66 и 45,83% и 33,3 и 37,5% за мъжете и жените (фиг. 2).

Фиг. 2. Самооценка на студентите за техническата подготовка на студентите

Причините за неуспехите според – 45,85% от мъжете и 40,7% от жените се дължат на недостатъчния брой часове за обучение. Съществена причина е и голямия брой на студентите в учебните групи – 33,3% и 38,6%, както и голямото прекъсване на учебния процес поради изпитните сесии – 12,5% и 16,66% - съответно при мъжете и жените (фиг. 3).

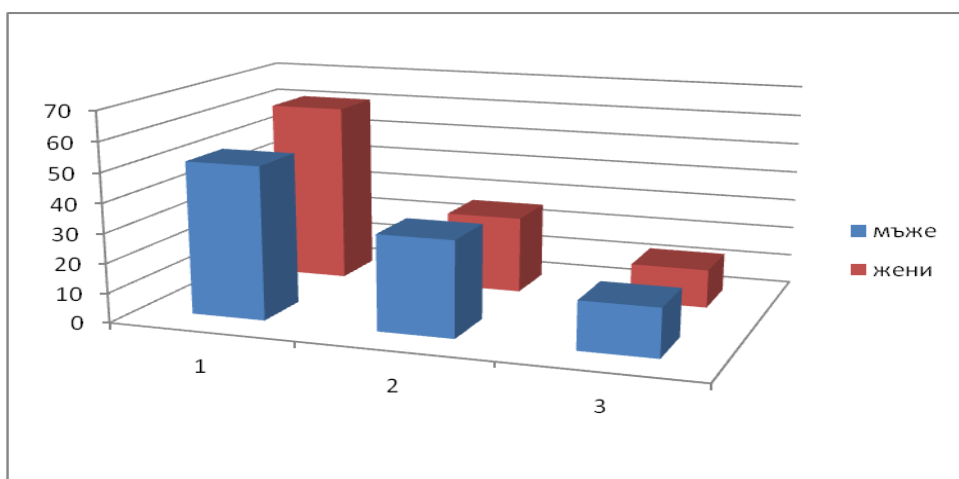

Фиг. 3. Причини за неуспехите в обучението

Легенда: 1. Недостатъчни часове за обучение; 2. Прекъсване на обучителния процес; 3. Голям брой на студентите в учебните групи; 4. Текучество на студентите.

Изследването показва, че в края на обучителния процес малка част от студентите имат увереност за самостоятелно прилагане на техническите упражнения в игра.

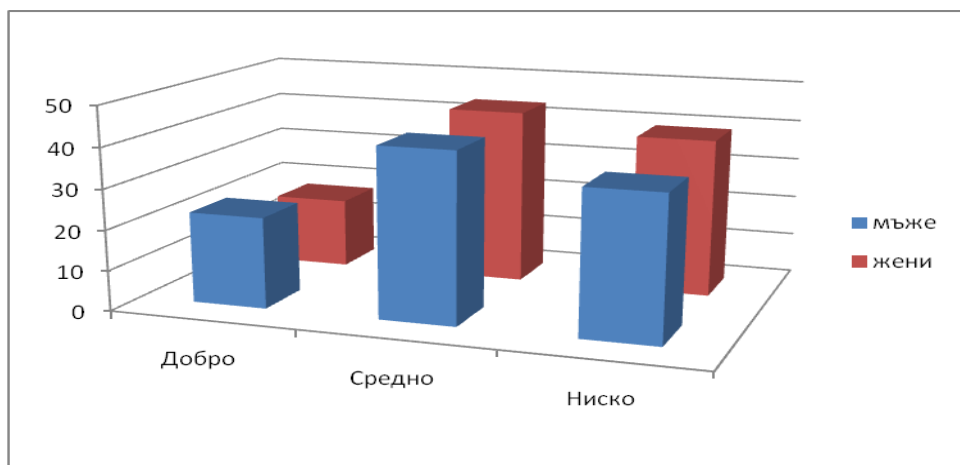
2. Цел на преподавателите. Чрез съответни средства и методи студентите да овладеят техниката на двата основни удара в тениса – дланов и обратен по отскочила топка от основната линия и да могат самостоятелно да започват и практикуват играта. Това се определя, като основна тяхна педагогическа дейност – 55.17% и 62,5%, следва развитие на физически качества от 14.39% и 12.5%. Добросъвестното изпълнение на преподавателските задължения се изтъква като основна задача от значително по-малка част – 30.43 и 25 % съответно мъже и жени (фиг. 4).

Фиг. 4. Цел на преподавателите в обучителния процес

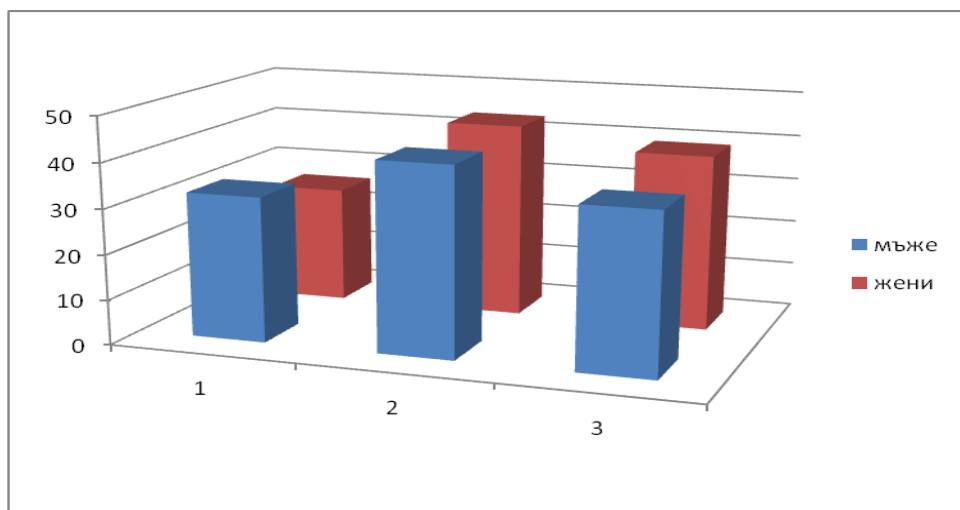
*Легенда: 1 – Овладяване на техниката; 2. Изпълнение на своите задължения;
3. Подобряване на физическата дееспособност*

Преподавателите оценяват постигнатите резултати с ”добро ниво,, – 21.73% и 18.75% – ”средно ниво,, – 43.47% и 37.5 % и от твърде голяма част – 34.78% и 43.75% ”с ниско ниво,, от двата пола (фиг. 5).

Фиг. 5.

Изследването показва, че начина на провеждане на учебния процес не спомага за постигане на желаното ниво на обучение. Тази слабост се изтъква от преподавателите – 54,83% и 65,21%. Тя рефлектира върху тях като непосредствено отговорни за постигнатите резултати, които считат своята дейност за недостатъчно ефективна. Липсата на нормативи за оценка и нивото на успеваемост на студентите също се отчита като съществена слабост.

Фиг. 6

*Легенда: 1. Няма цялостна система за физическо възпитание на студентите;
2. Недобра организация на учебния процес; 3. Няма показатели за оценка на
техническите възможности на студентите.*

III. 2. Анализ на резултатите от експерименталното изследване.

В учебния процес се формират различни умения и навици необходими за практикуване на желания от студентите спорт – тениса. При изпълнение на специалните упражнения се наблюдават редица признаци – количествените показатели на индивидуалното, средно и общо за всички студенти ниво - те се променят и развиват под въздействие на различни фактори т.е. варират.

III.2.1. Антропометрични показатели – ръст и тегло

Изследването показва, че растежа е почти завършен – стойностите на ръста в началото и в края са приблизително с еднакви величини и при трите изследвани групи. Този обем и начина на провеждане на обучителния процес в експеримента не оказва влияние върху развитието на двата показателя. Установени бяха само временни изменения на теглото – особено при жените.

III.2.2. Обучение и усъвършенстване на техниката

Целта на обучение на студентите е формиране на правилна техника на движенията и действия при ударите, своевременно придвижване и игрови способности за бързо достигане и точно отиграване на топката в полето на противника. Оптимизирането на обучителния процес бе насочен към създаване на:

1) Ефективни – специфични за играта методи и средства за обучение на техниката в условията на учебния процес в университетите. Обучението е насочено към усвояване на основните двигателни действия: **а/** Техника на „длановия и обратен удари,, от място и в движение с упражненията: „Пусната и вертикално отскочила топка,, /X3,X4 и X 8, X 9/ и „Подадена топка от сервис и от основната линия,, /X5, X 6 и X10, X11/ и върху

„Последователно редуване в изпълнението на двата удара по подадена топка от сервис и основната линия,, /X7 и X12/; и **б**/ Начално подаване /X13 и X14/.

2) Подобряване нивото на физическите качества и техники чрез комплексни упражнения за: **а**/ Бързина на придвижване; **б**/ Координация и скоростна издръжливост и **в**/ Динамична сила.

В специализираната литература няма данни за динамиката на изменение на количествените стойности на броя на ударите при използване на различни подготвителни и основни упражнения в началното обучение на студентит. Поради това сравнението и изводите бяха направени изцяло за обучавания от нас контингент студенти.

III.2.2.1. Обучение на дланов (форхенд) и обратен (бекхенд) удари

В съвременния тенис длановия и обратен удари по отскочила топка са основни – активни отбранителни и нападателни игрови действия от техниката на тенисиста и първостепенна задача на обучителния процес.

А. Дланови и обратни удари по подадена топка от основната линия (X10 и X11)

Изпълнение на движенията от основната линия е резултат от проведено преди това обучение с пусната и подадена топка от място и от сервис линията. Това е по-висока фаза в развитие на техниката – (Табл. 4). Движенията са близки на действителните по сила, скорост, посока на ударите съобразно правилата на играта – наличие на мрежа, с което начинаещите трябва да се съобразяват . Обучението на ударите по подадена топка са първите стъпки при преминаване на студентите от начинаещи към напреднали играчи.

Таблица 4

Дланови удари по подадена топка от основната линия											
Пок.	Бр	Min	Max	Хср.	mх	S	V-%	As	FX	R	
Мъже											
I	1	8	3	6	4.375	0.46	1.3	29.71	0.1	-1.92	3
	2	8	4	8	6	0.59	1.69	28.16	-2.04	0	4
II	1	8	3	7	4.75	0.52	1.48	31.15	0.21	-1.41	4
	2	8	4	8	5.87	0.58	1.64	27.93	0.26	-1.68	5
III	1	8	3	7	5	0.42	1.19	23.8	-1.18	0.81	4
	2	8	5	9	6.875	0.51	1.45	21.09	-0.08	0	4
Жени											
I	1	8	2	4	3.125	0.29	0.83	26.56	-0.27	-1.39	2
	2	8	4	6	4.875	0.29	1.83	17.02	-0.27	-1.39	2
II	1	8	2	6	3.625	0.375	1.06	29.24	0.04	-0.93	3
	2	8	2	7	4.75	0.52	1.48	31.15	-0.47	1.1	5
III	1	8	2	6	4.125	0.47	1.35	32.7	-0.29	-1.07	4
	2	8	3	8	6	0.53	1.51	25.16	-0.99	1.66	5
Обратен удар по подадена топка от основната линия											
Мъже											
Групи 1	8	2	5	3.75	0.36	1.03	27.46	-0.38	-0.44	3	
I	2	8	4	7	5.5	0.42	1.19	22.63	2.64	-1.45	3
II	1	8	3	6	4.5	0.42	1.19	26.44	-4	-1.45	3
	2	8	4	8	5.75	0.55	1.58	27.47	-0.03	-1.68	4
III	1	8	3	6	4.25	0.36	1.03	24.23	0.44	0.38	3
	2	8	5	7	6	0.32	0.92	15.33	0	-21	2
Жени											
I	8	1	4	3.25	0.36	1.03	31.69	-1.67	3.13	3	
	8	3	7	5	0.56	1.6	32	-1.1	-1.47	4	
II	8	2	5	3.5	0.32	0.92	26.28	0	0	3	
	8	2	6	4.875	0.58	1.64	33.64	-0.51	-0.4	5	
III	8	1	5	3.25	0.55	1.58	48.61	-0.54	-1.02	4	
	8	2	6	5.25	0.41	1.16	22.09	-1.13	1.65	4	

Легенда: 1 – Начално изследване; 2 – Крайно изследване

Резултатите от изследването показват:

а) Средните стойности Хср. при III вариант са най-високи сравнени с останалите – съответно 6- 6.875 и 5-5.25 при мъжете и жените – (Табл. 4 и Табл. 5).

б) Прирастът на групата, която се обучава по III вариант на длановия удар е най-голям – по 1.875 удара за двата пола. При обратния достига до 2.125 при жените. Значителен е напредък при обучението по I, но по-малък, докато най-малък е този по II вариант.

в) Колебанията в стойностите на размаха R също могат да се приемат за твърде големи – в рамките на 4 удара при длановия и 2-3 при обратния удар на III и I вариант – мъже. При жените те варират в по-голяма степен – 2-5 при длановия и 4-5 при обратния удар – (Табл. 5 и Табл. 6).

г) Разсейването на индивидуалните случаи около средното равнище установено чрез анализа на стойностите на стандартното отклонение – S показва, че и при двата пола те са в диапазона – 1.45 – 1.85 удара.

Стойностите на коефициента на вариация – V при длановия и обратен удари на двата пола са твърде високи – 21.09 – 31.15%, а при обратния – 15.33 – 33.64%. Това ни дава основание да считаме извадката за недостатъчно еднородна. И в двата случая те са по-ниски при мъжете, което може да се приеме за нормално предвид нивото на студентите.

Таблица 5

Дланов удар по подадена топка от основната линията – X 10						
Вариант на организация Показатели	I		II		III	
	Мъже	Жени	Мъже	Жени	Мъже	Жени
Прираст-начало / край	1.62	1.75	1.12	1.125	1.875	2.125
t критерий начало –край t – крит. 2.36	-6.17	-10.69	-3.81	-3.21	-5.31	-4.82
Pt -довер.вероятност	0.9	0.84	0.86	0.74	0.73	0.6
Обратен удар по подадена топка от основната линия - X 11						
Прираст-начало / край	-10.69	-3.56	-2.75	-3.27	-5.58	-6.11
t критерий начало -край t крит. -2.36	0.92	0.51	0.6	0.7	0.59	0.81
Pt -довер.вероятност	0.86	0.78	0.88	0.7	0.96	0.84
Седмица на включване	I сем. 12-14 / II сем. 6-9					
Обем	8 – 10		4 – 6		6 – 8	

Величините на стойностите на коефициентът t са над критичната таблична значимост – 2.31 и показват голяма и много голяма доверителна

вероятност – 0.84 и 0.92 при I вариант на длановия -жени и обратния –мъже. Сравнително по-ниски са стойностите при III вариант - мъже и жени и най-ниски при II вариант на двата пола- (Табл. 5).

III.2.2.2. Последователно редуване в изпълнение на дланови и обратни удари по подадена топка от основната линия (X 12)

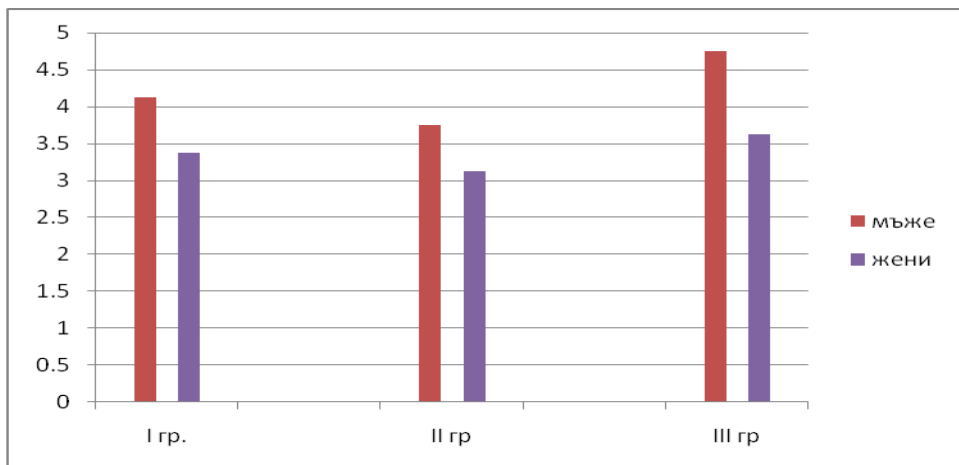
Това е основен етап на проведения обучителен процес на студентите през учебната година и бъдещото практикуване на играта. Игровите действия от основната линия са най-често изпълнявани и заемат основно място в цялостните технически умения на играчите.

Резултатите от изследването показват:

1. Началните стойности при изпълнение на упражненията са приблизително еднакви – $X_{\text{ср.}} = 6.375/5.875$, 7 и $5.375/5$ и 6.125 удара съответно при мъжете и жените – (Табл. 7 и Табл. 8).

В резултат на проведеното обучение по отделните варианти средните стойности на резултатите – $X_{\text{ср.}}$ се подобриха и при двата пола. В най-голяма степен при III вариант – 11.75 и 9.75, в по-малка при I-10.5-8.75 и в най-малка при II -9.625-8.125 уд.

Прирастът е значителен във всички групи – най- голям е в III гр. – 4.75 и 3.625 уд.по-малък е при I – 4.125 и 3.375 и най.малък при II – 3.75 и 3.125 уд. при двата пола (Фиг. 7 и Фиг. 8).

Фиг. 7

Таблица 7

Вариационни показатели при длановия и обратен последователни удари по подадена топка от основната линия – X 12											
Групи	бр.	Min	Max	X ср.	mх	S	V%	As	FX	R	
Мъже											
I	1	8	4	8	6.375	0.49	1.4	21.96	-0.47	-0.56	4
	2	8	8	13	10.5	0.56	1.6	15.23	-0.2	-0.31	5
II	1	8	3	9	5.875	0.83	2.35	40	0.11	-2.19	6
	2	8	6	14	9.625	0.94	2.66	27.63	0.29	-0.65	8
III	1	8	5	9	7	0.46	1.3	18.57	-2.1	-0.7	4
	2	8	8	15	11.75	0.88	2.49	21.19	-0.35	-1.29	7
Жени											
I	1	8	4	7	5.375	0.375	1.06	19.72	-0.04	-0.93	3
I	2	8	6	12	8.75	0.79	2.25	25.71	0.01	-1.38	6
II	1	8	2	7	5	0.65	1.85	37	-0.54	-1.05	5
	2	8	4	12	8.125	1.02	2.9	35.69	-0.16	-1.44	8
III	1	8	4	8	6.125	0.58	1.64	26.77	-0.26	-1.68	4
	2	8	7	13	9.75	0.79	2.25	23.07	0.01	-1.38	6

Легенда : 1 – В началото на изследването 2 - В края на изследването.

2. Резултатите от изследването показват твърде голям диапазон на разсейването – размах (R) . Разликите са от 3 до 8 удара (II вариант и при двата пола).

Отклонението на индивидуалните случаи от средното равнище нараства. Стойностите на стандартното отклонение – S са в диапазона от 1.6 до 2.66, като при II вариант са най-голями и при двата пола.

Това се потвърждава и от високите стойности на показателя за разсейване – V, чиито стойности са в рамките на 15.23 (I мъже/ до 35.69) II жени – (Табл. 7 и Табл. 8).

Стойностите на коефициента t като цяло са сравнително високи при всичките варианти на провеждане на обучителния процес – 5.97 – 11.19. Установява се, че при III вариант, те са и с най-голяма доверителна

вероятност – 0.96 и 0.93 и при двата пола. Тези резултати са показателни за по голямия ефект от провеждане на обучението по III вариант.

А. Игра с последователно изпълнение на дланов и обратен удар по подадена топка от основна линия.

Правилната техника на изпълнение на отделните удари и умението за изпращане на топката до всички точки на игралното поле според желанието на играчите, правилата на играта и слабостите на противника е показателно за техническото усвършенстване .

Последователното – непрекъснато изпълнение на основните – дланови и обратни удари под ръководството на преподавателят като игра (от 10 удара до грешка на обучавания) в действителност е завършващ етап от проведения обучителен процес (Табл. 9).

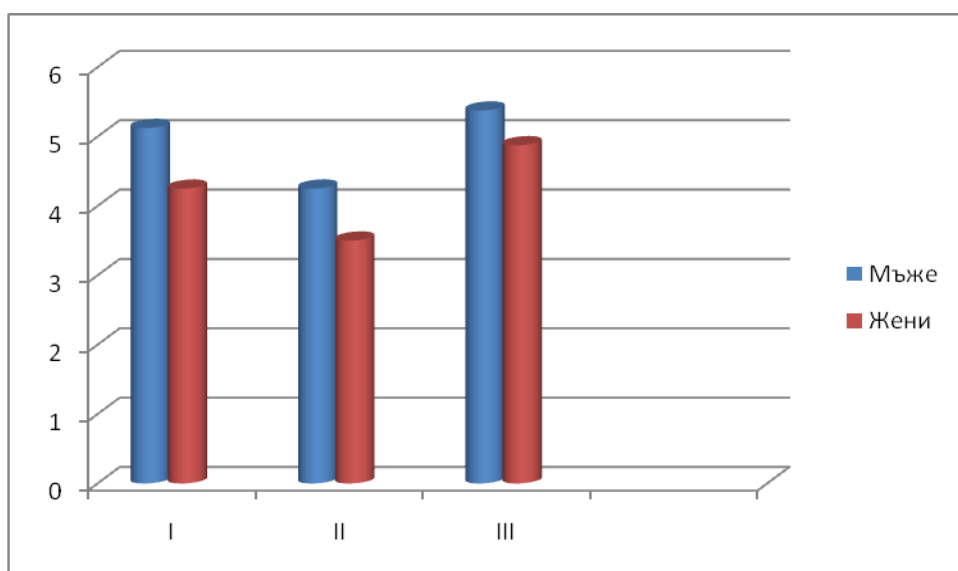
Таблица 9

Вариационни стойности на показателите – дланови и обратни последователни удари при игра по подадена топка от основна линия										
Пок.	бр.	Min	max	X ср.	mх	S	V%	As	FX	R
Мъже										
Гр.I	8	3	8	5.125	0.54	1.55	30.24	0.64	0.59	5
II	8	3	7	4.25	0.49	1.38	32.47	1.12	1.1	4
III	8	3	8	5.375	0.56	1.59	29.58	0.3	-0.16	5
Жени										
I	8	2	6	4.25	0.49	1.38	32.47	-0.16	-0.55	4
II	8	1	6	3.5	0.59	1.69	48.28	-0.11	-0.97	5
III	8	4	6	4.875	0.29	0.83	17.02	0.27	-1.39	2

Анализът на резултатите показва:

1. Средните стойности при изпълнение на упражнението при отделните варианти от двата пола са сравнително ниски – съответно 5.125, 4.25, 5.37 и 4.25, 3.5 и 4.87 – (Фиг. 8, Табл. 9);

Резултатите в голяма степен се влияят от новия- сравнително труден технически елемент – подготовка и съчетаване на предварителните движения и усилия за достигане на топката с техниката на изпълнение на удара при широкия периметър на разиграване – (Табл. 9, Фиг. 8).

Фиг. 8

2. В резултат на обучителния процес се получиха съответни изменения във вариационните показатели типични за отделните начини:

- Стойностите на стандартното отклонение – S са в диапазона от 1.38 - 1.59 при мъжете. Те са особено ниски при III вариант – жени 0.83;
- Показателят за разсейване – размах (R) при всички варианти е приблизително еднакъв 4-5 с изключение на III – жени;
- Това се потвърждава и от показателите за разсейване – V , чиито стойности са твърде високи;
- Стойностите на коефициента t като цяло са сравнително високи – 6.56 до 11.97 (III) – мъже с доверителна вероятност при всички начини на провеждане на учебния процес от 0.79 – 0.89 – (Табл. 9).

III.2.2.3 Начално подаване (сервис) от основната линия

Началното подаване в тениса е един от най-съществените елементи от техниката на играта. То влияе непосредствено върху резултата от срещата, играта на противника и на последващите му игрови действия. Упражнението бе включено в процеса на обучение през втория семестър – (Табл. 10).

Таблица 10

Вариационни показатели при изпълнение на началното подаване (сервис) от основната линия											
Групи	бр.	Min	Max	X c	mx	S	V%	As	FX	R	
Мъже											
I	1	8	2	5	3.625	0.46	1.3	35.86	-0.1	-1.92	3
	2	8	3	7	5.625	0.37	1.06	18.84	0.04	-0.93	3
II	1	8	2	6	4.25	0.52	1.48	34.82	-0.21	-1.41	4
	2	8	3	8	5.5	0.70	2	36.35	- 1.95	-0.41	5
III	1	8	2	5	3.75	0.36	1.03	27.46	-0.38	-0.44	3
	2	8	4	8	6.5	0.53	1.51	23.23	-0.49	-0.99	4
Жени											
I	1	8	1	4	2.5	0.37	1.06	42.4	0.46	-0.83	3
	2	8	2	7	4.25	0.59	1.66	39.05	0.46	-0.59	5
II	1	8	1	4	2.375	0.32	0.91	38.31	0.48	0.42	3
	2	8	2	6	4	0.46	1.3	25.75	-2.1	-0.7	4
III	1	8	1	4	2.375	0.32	0.91	38.31	0.48	0.42	3
	2	8	3	8	5.25	0.64	1.83	34.85	0.06	-1.22	5

Легенда : 1 – Изследване в началото на учебната година
и 2 в края на обучителния процес

Таблица 11

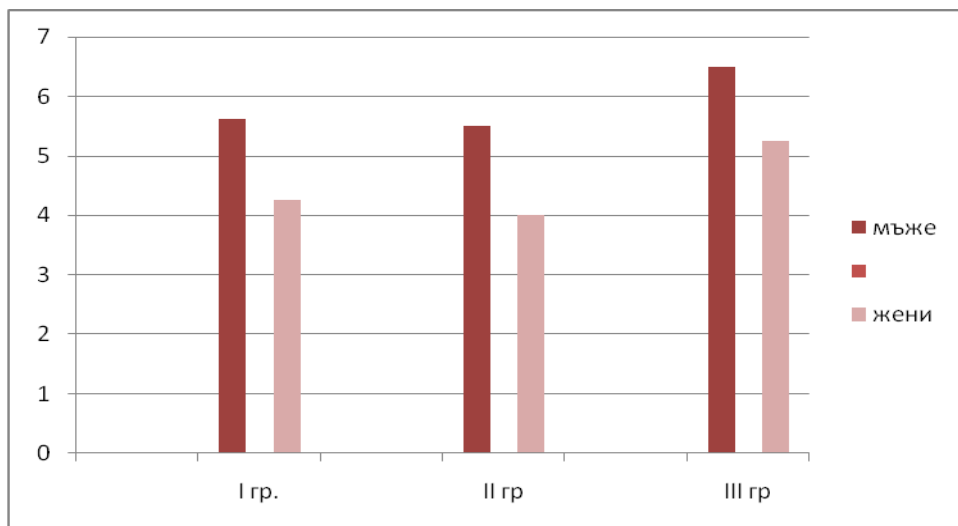
Стойности на показателите при началното подаване (сервис) от основната линия						
Вариант на организация Показатели	I		II		III	
	Мъже	Жени	Мъже	Жени	Мъже	Жени
Прираст-начало / край	2	1.75	1.25	1.62	2.75	2.875
t критерий начало –край t – крит. 2.36	-4.73	-7	-5	-4.33	-5.96	-7.22
Pt -довер.вероятност	0.5	0.96	0.96	0.59	0.91	0.87
Седмица на включване	I седм. - / II седм. 7– 13					
Обем	6 – 8		3-5		4-6	

Резултатите от изследването показват:

1. Средните стойности – $\bar{X}_{ср.}$ в началото на обучителния процес са приблизително еднакви и твърде ниски. Точните удари при отделните варианти са съответно – 3.625/ 4.25 и 3.75 и 2.5/ 2.375 и 2.875 при мъжете и жените – (Табл. 10). Това се дължи основно на увеличеното разстояние и намалената точност от вложените по –голями усилия .

В резултат на проведеното обучение се подобри точността и резултатите в края на експеримента – 5.625/ 5.5/ и 6.5 при мъжете и 4.25/4 и 5.25 при жените. Данните показват, че величината на средните стойности е различна при отделните варианти на провеждане на занятията – (Табл. 11, Фиг. 9).

Фиг. 9

Прирастът на стойностите на успешните начални удари е най-висок при III вариант на провеждане на учебните занятия –2.75 и 2.875. Изследването показва, че разликата между средните стойности на отделните групи в края на изследването е най-голяма между II-III и I-III съответно при мъжете и жените – 1 и 0.625 уд. – (Табл. 11).

2. Стойностите на стандартното отклонение – S са с различни величини в зависимост от вариантите на провеждане на учебния процес – 1.06 до 2/II/ при мъжете и 1.3 /II/ до 1.83 /III/ при жените.

Показателят – коефициента на разсейване – V е с твърде високи стойности – 18.84 /I/ – 36.35 /II/ при мъжете и 25.75 /II/ до 39.05 /I/ при жените – наличие на висока степен на нееднородност. Средната грешка за сравнение и оценка на средните стойности е в границите на 0.39 – 0.75 /II/ мъже и 0.56-0.39 /III/ жени.

3. Показателят за разсейване – размах / R / е в твърде широк диапазона от 3/ I- мъже/ до 5 удара.

4. Стойностите на коефициента t при всичките начини на провеждане на обучителния процес са приблизително еднакви и твърде високи. Особено при III вариант – най-високи – 5.96 и 7.22 и подкрепени с големи – 0.87 – мъже и много големи – 0.91 – жени стойности на доверителна вероятност – (Табл. 11).

III.2.3. Развитие на физическите качества в учебния процес

Учебния процес бе насочен към обучение не само на техниката, но и на комплексно развитие на определни физически качества и придвижване в играта. Използвани бяха бегови и скокови упражнения с достъпна за студентите техника.

Изследването показва, че е постигнато развитие на скоростта на придвижване от всички студенти като при III начин на провеждане на учебния процес резултатите са най-ниски при беговите и най-високи при скок на дължина от място – (Табл. 12).

Анализ на изменение на показателите (на примера на) упражнението за бързината на придвижване – (Табл. 12).

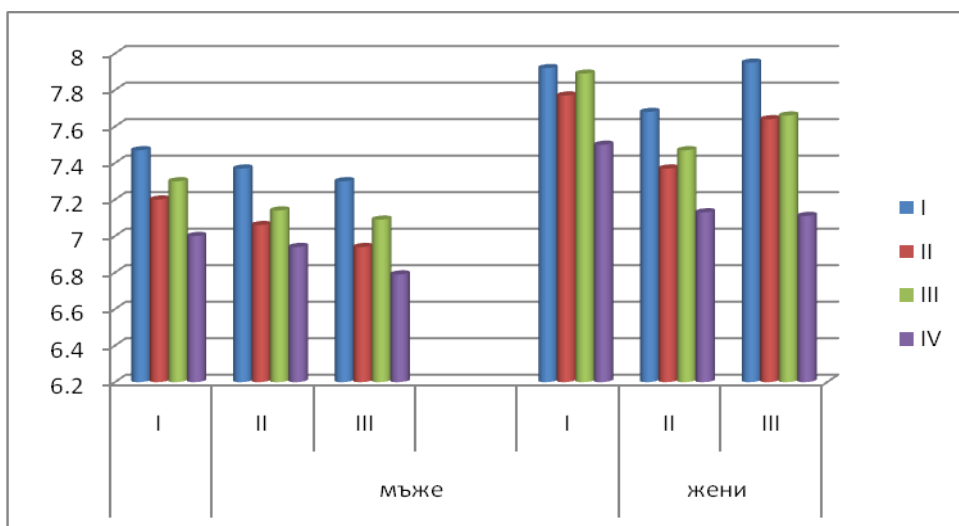
Таблица 12

Стойности на вариационните показатели при теста за бързина											
Пок.	Бр	Min	Max	X с	mx	S	V%	As	FX	R	
Мъже											
I	1	8	6.74	8.27	7.475	0.18	0.52	6.96	0.25	-0.66	1.53
	2	8	6.61	7.62	7.11	0.11	0.31	4.36	0.01	1.24	1.01
II	1	8	6.81	8.42	7.371	0.18	0.52	7.05	1.07	1.21	1.61
	2	8	6.53	7.47	6.94	0.12	0.34	4.89	0.63	-1.19	0.94
III	1	8	6.84	7.97	7.3	0.15	0.43	5.89	0.55	-1.26	1.13
	2	8	6.48	7.18	6.79	0.09	0.26	3.82	0.26	-1.71	0.7
Жени											
I	1	8	7.25	8.75	7.91	0.19	0.55	6.95	0.4	-1.59	1.5
	2	8	7.09	8.25	7.5	0.16	0.46	6.13	0.83	-1.14	1.16
II	1	8	7.18	9.04	7.87	0.19	0.54	6.86	1.49	3.34	1.86
	2	8	6.71	7.68	7.05	0.1	0.29	4.11	1.24	2.42	0.97
III	1	8	7.39	8.89	7.95	0.19	0.55	6.91	0.59	-0.87	1.5
	2	8	6.91	7.46	7.11	0.06	0.18	2.53	0.68	0.2	0.55

Легенда : 1 – В началото на изследването; 2-В края на учебната година

1. Средните стойности на резултатите при страничното подскочно бягане – Хср. в края на обучителния процес са най-ниски при III вариант на провеждане на занятията със студентите от двата пола. Това се дължи на оптималния обем и състезателното игрово изпълнение на упражнението.

Значително по-високи са по II вариант, където голямата интензивност и недостатъчната продължителност на учебния час не спомага за въздействие с оптимален обем. Ниски са резултатите и по I вариант, при който голямата продължителност и обем на часовете и умората при изпълнение на упражнението по време на подготовката, влияе отрицателно (особено при жените) върху стойностите на резултатите– (фиг. 10, Табл. 12 и Табл. 13).

Фиг. 10

Легенда : I – семестър начало/край, II – семестър начало/край

Таблица 13

Стойности на показателите при теста за бързина						
Вариант на организация	I		II		III	
Показатели	Мъже	Жени	Мъже	Жени	Мъже	Жени
Прираст-начало / край	0.43	0.41	0.561	0.82	0.51	0.84
t критерий начало –край	4.37	7.72	4.75	8.18	8.33	6.26
t – крит. 2.36						
Pt -довер.вероятност	0.92	0.96	0.91	0.94	0.98	0.97
Седмица на включване	I сем. 9-13 / II сем.9-14					
Обем	4 – 6		2 - 4		3 – 5	

2. Прирастите на крайните резултати от обучението са най-високи по II и III вариант мъже и жени – 0.56 и 0.84 сек.

3. Същевременно най-ниски са стойностите на показателят за разсейване – размах/ R/ – III вариант – 0.7 и 0.55 сек.

4. Стойностите на стандартното отклонение – S са най-високи при обучението по III вариант – 0.26 и 0.18 сек. на двата пола.

5. Изследването показва, че стойностите на коефициента t са високи при всички начини на провеждане на учебния процес – 4.37 – 8.33 и сравнително най-високи при двата пола на III начин. Прави впечатление, че доверителната вероятност във всички случаи е много голяма – 0.91 – 0.98 – (Табл. 13).

III.4. Влияние на изпитната сесия върху стойностите на изследваните показатели

Изпитните сесии и ваканциите – 6-7 седмици са важна част от учебната дейност в университетите. В тях се проявява и оценява учебната подготовка – максимално на умственото и минимално за физическото. Време, през което се нарушават или изчезват недостатъчно устойчивите и незатвърдени двигателни навици от техниката на изучавания през семестъра спорт – тенисът.

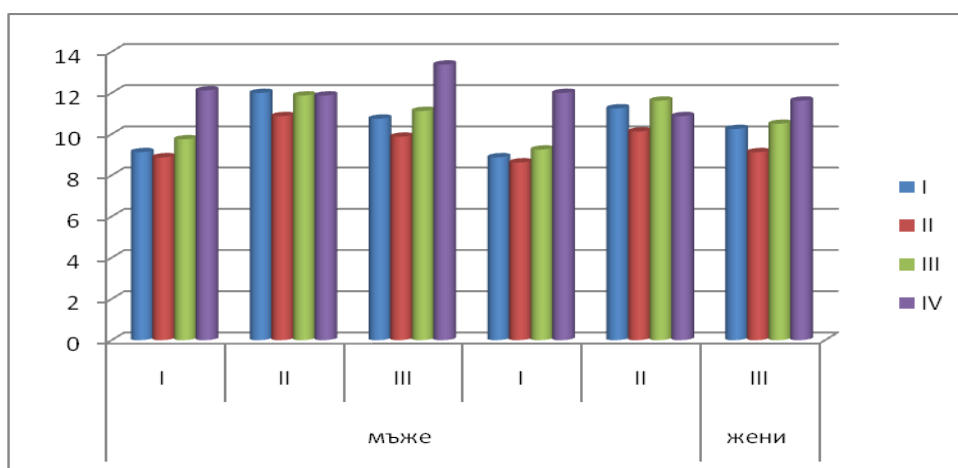
Обект на изследване са разликите между средните стойности на изследваните показатели – най-високи в края на I семестър и в началото на II семестър (Табл.14).

Научни изследвания по тези проблеми за обучение на студентите по тенис няма.

Таблица 14

Вариационен стойности на изменение на показателите в резултат на прекъсването поради изпитната сесия – Хср. I и началото на II семестър									
Мъже									
Начин	I			II			III		
Показ.	Разл.	T	Pt	Разл.	T	Pt	Разл.	T	Pt
Упражнения изпълнявани от сервис линията									
X 3	-0.25	0.22	0.06	-1.125	2.82	0.83	-1.25	3.91	0.76
X 4	-0.125	0.42	0.92	-1.125	4.96	0.90	-0.75	2.04	0.86
X 5	-0.625	2.37	0.91	-0.5	1.52	0.86	-0.25	0.68	0.82
X 6	-0.625	3.41	0.95	-0.25	0.6	0.78	-0.75	2.39	0.84
X 7	-1.25	5	0.92	-0.875	1.69	0.68	-0.75	1.82	0.84
Жени									
X 3	-0.75	3	0.83	-1.12	4.96	0.90	-0.875	2.96	0.80
X 4	-0.75	2.04	0.76	-0.75	4.58	0.96	-0.25	0.79	0.81
X 5	-0.625	1.92	0.70	-0.625	3.4	0.96	-0.125	0.6	0.70
X 6	-0.625	3.41	0.89	-0.25	0.79	0.85	-0.5	1.52	0.84
X 7	-1	3.74	0.91	-1	2.49	0.90	-1.125	2.55	0.60
Упражнения изпълнявани от основната линия									
Мъже									
X 8	0.38	1	0.6	0.375	1.42	0.86	0.25	1	0.81
X 9	0.75	2.39	0.74	0.125	0.42	0.68	0.625	1.92	0.85
Жени									
X 8	0.125	0.31	0.55	1.125	2.34	0.51	0.375	1.42	0.83
X 9	0.25	1.52	0.91	0.625	1.92	0.8	0.75	3	0.86
Упражнения за развитие на физическите качества									
Мъже									
X 15	0.19	-3.04	0.98	0.08	-2.13	0.99	0.15	-6.33	0.97
X 16	0.47	-3.23	0.98	0.4	-4.49	0.98	0.25	-2.33	0.98
X 17	6.75	7.32	0.98	4.88	3.01	0.95	4.9	3.29	0.96
Жени									
X 15	0.12	-6.78	0.99	0.1	-3.59	0.98	0.02	-0.49	0.96
X 16	0.39	-1.32	0.86	0.21	-4.76	0.99	0.24	-1.27	0.97
X 17	4.37	3.15	0.95	4.63	3.39	0.94	3.88	4.91	0.97

Изследването показва значително намаляване на стойностите – $X_{ср}$ при обучението по различните варианти при основните упражнения дланови и обратни удари по подадена над мрежата топка от сервис линията – X_5 и X_6 – върху основните технически действия „последователното им изпълнение – X_7 , както и на средните стойности на упражненията – изпълнявани от основната линия – дланов и обратни удари по пусната топка X_8 и X_9 върху X_1 , които също се изменят в резултат на проведеното обучение (фиг. 12).

Фиг. 12

Динамика на изменение на „Последователни дланови и обратни удари,, от основната линията – X_{12} поради прекъсването – изпитната сесия

Изследването на показателите, които характеризират нивото на развитие на двигателните качества не показва съществени различия, тъй като при беговите те са комплексен изразител и на техническите. Сравнителният анализ показва обаче, че при III вариант – мъже и II – жени намалението в резултатите е най-малко – (Фиг. 10, Табл. 14).

Установените величини на стойностите са потвърдени с достатъчно високи стойности на коефициента t и съответната доверителна вероятност – P_t , което ни дава основание да приемем, че разликите в получените резултати се дължат на обучението по приложените експериментални методики на провеждане на учебните занимания.

III.5. Взаимовръзка между изследваните показатели (корелационна зависимост)

Количествено зависимостта между изследваните признаци се определят от вида и степента на взаимовръзките, които се проявяват при тяхното изпълнение. Те показват нивото на различните индивидуални отклонения и ефекта от проведения обучителен процес.

Изследването на зависимостта между използваните средства бе направено по данни от края на обучението – II семестър, когато обучителният процес е завършен и са постигнати най-високи резултати от проведения експеримент – (Табл. 15).

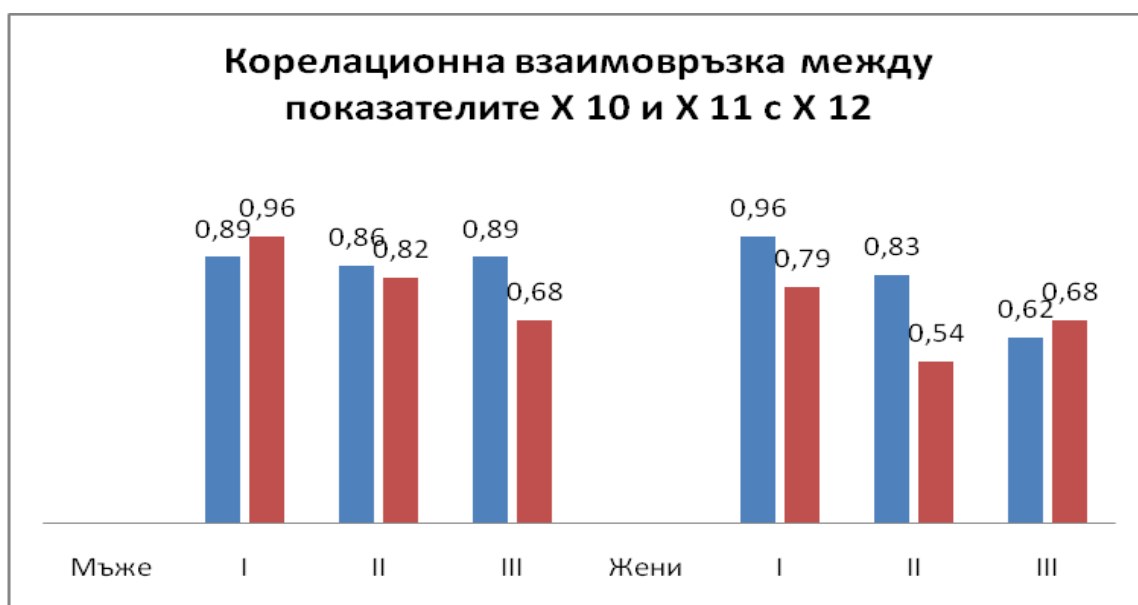
Таблица 15

Корелационни стойности на зависимостта на изследваните показатели за техника						
Начин на провеждане / Показатели:	I		II		III	
	Мъже	Жени	Мъже	Жени	Мъже	Жени
У – X 7 от X 5	0.63	0.41	0.74	0.48	0.68	0.59
X 6	0.75	-0.38	0.65	0.72	0.68	-0.16
У – X 12 от X 7	0.32	0.65	0.70	0.58	0.93	0.35
X 10	0.89	0.96	0.86	0.83	0.89	0.62
X 11	0.96	0.79	0.82	0.54	0.68	0.68
У – X 14 от X 13	0.61	0.65	0.87	0.58	0.29	0.32
Корелационни стойности на зависимостта между показателите за физически качества и техника						
У – X 12 от X 15	-0.47	0.07	-0.71	-0.41	-0.50	0.38
X 16	-0.63	-0.09	-0.59	0.09	0.33	0.52
X 17	0.16	0.65	0.74	0.38	0.34	0.55
Корелационни стойности на зависимостта между показателите за ниво на физическите качества						
У – X 15 от X 16	0.85	0.94	0.82	0.92	0.46	0.92
от X 17	-0.45	0.02	-0.94	-0.11	-0.77	-0.11
У – X 16 от X 17	-0.74	-0.19	-0.90	-0.71	-0.15	0.52

Анализ на резултатите от изследването

Резултатите от изследването показват, че корелационната зависимост и при трите варианта на провеждане на учебния процес от двата пола е значителна и голяма:

1. Стойностите на корелационните коефициенти при изпълнението на подготвителните упражнения – подадена топка от сервис линията (X 5 и 6) с основното упражнение – У-Х 7 са по-ниски в сравнение със същите от основната линия (X 10 и 11) с X 12 – (Табл. 15). Като цяло зависимостта при трите варианта – мъже е голяма и много голяма, докато при I и III вариант жени тя е малка – (Фиг. 13 и Фиг. 14).

Фиг.13. Взаимовръзка между показателите от основната линия X 10 и X 11 с У-Х 12 – мъже и жени

Установено бе, че зависимостта между изследваните показатели (X 10 и X 11) от основната линия с У-Х 12 е приблизително с еднакви стойности, независимо и малко по-високи при I и II в сравнение с III вариант и при двата пола – (Табл.15, фиг. 13).

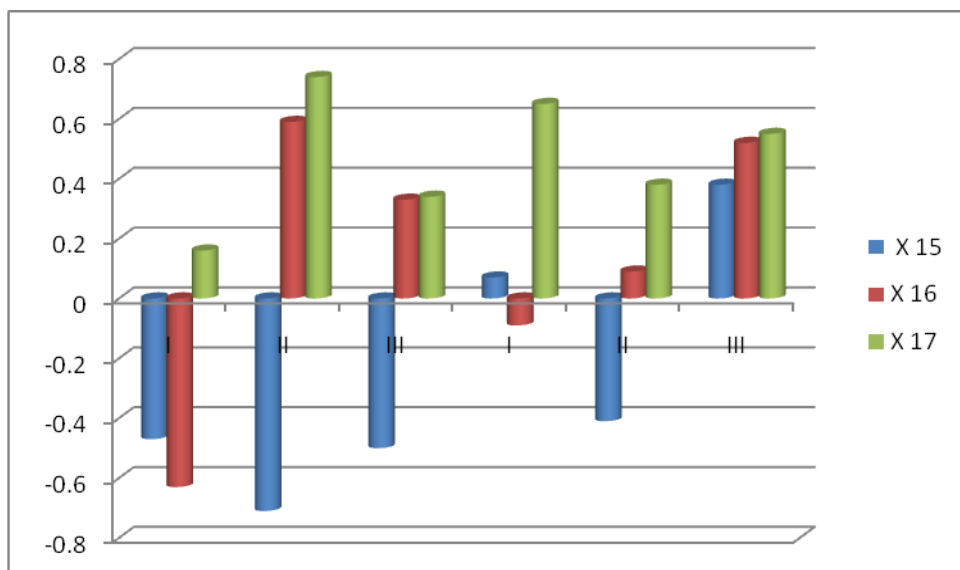
2. Взаимовръзката между двете основни упражнения от техниката – „последователни дланови и обратни удари по подадена топка от сервис и впоследствие от основната линия,, – X 7 върху X 12 е подкрепена със значителни стойности на корелационните коефициенти – I, големи – II и

много голями – III вариант . При жените те са умерени и значителни – II. Това показва, че приложената последователност от сервис и впоследствие от основната линия при началното обучение може да се приеме за ефективна.

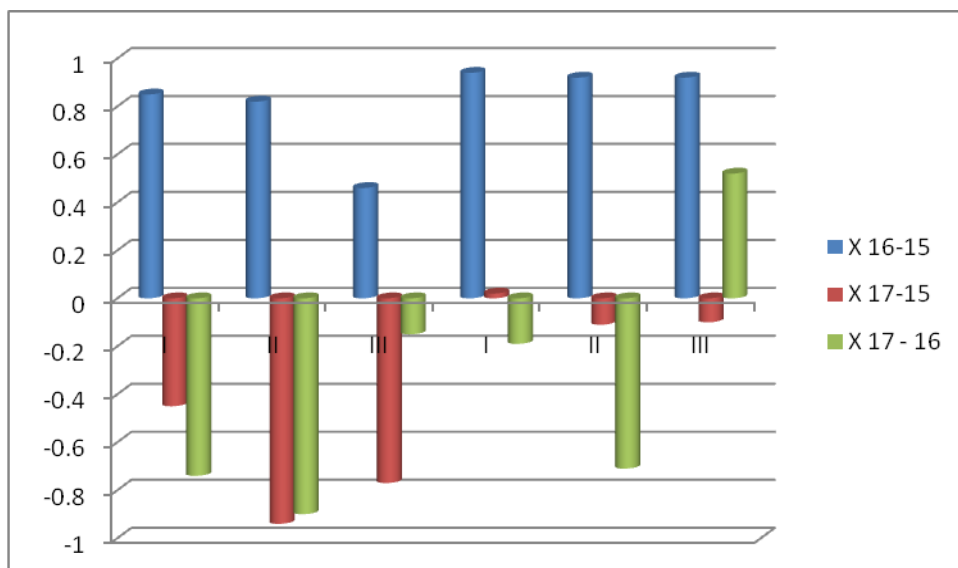
3. Установено бе значителното ниво на зависимост между двете основни упражнения в обучителния процес и играта – изпълнение на началното подаване от сервис и основната линия – X 13 и X 14. Само при III вариант мъже тя е умерена – (Табл. 15).

4. Данните от изследването показаха, че корелационната зависимост между показателите за ниво на физическите качества – X 15, X 16 и X 17 и техниката на основното упражнение – „Последователни дланови и обратни удари от основна линия по подадена топка,, – Y2-X 12 при III вариант е умерена и значителна и при двата пола. (Табл.15. фиг. 14.).

Фиг.14. Корелационна зависимост на влиянието на показателите за физически качества X15, X16 и X 17 върху техническия показател X 12 –мъже и жени.

5. В резултат на проведеното изследване се установи, че корелационната зависимост между показателите за ниво на физическите качества при беговите показатели – X 15 и X 16 при двата пола е голяма и много голяма. Това е подчертано при жените, като корелационната зависимост и при трите варианта е много голяма – (Табл. 15, фиг. 15).

Фиг.15. Зависимост между показателите за физически качества – X 15, X 16 и X 17- мъже и жени

III. 6. Регресионен анализ

Регресионният анализ на резултатите бе насочен към:

1. Установяване моделите на взаимовръзка между: а) Основното упражнение от техниката на играта – функция – У1 (X12) със съставляващите го еднакви по форма и нервно – мускулни усилия; технически упражнения – (X 10 и X 11) – аргументи; б) Начално подаване от основната линия/ У 2- X14/ със същото изпълнявано от сервис линията/ X13/ и в/ Упражненията за техника на придвижване и ниво на физическите качества – за бързина – X 15 с издръжливост – X 16.

2. Създаване на нормативи за оценка успеваемостта в техническата и физическа подготовка като резултат от изпълнение на тези упражнения в учебния процес.

За основа са взети резултатите от изследване на основния показател – X 12 по данните от III вариант на провеждане на учебния процес, при който резултатите са най-високи – (Табл. 16 и Табл. 17).

Таблица 16

Вариационни стойности на длановите и обратни последователни удари по подадена над мрежата топка от основната линия – Y /X 12/										
Групи	бр.	Xmin	Xmax	X ср.	mх	S	V%	As	FX	R
Мъже										
I вар.	8	8	13	10.5	0.56	1.6	15.23	- 2	-0.31	5
II вар.	8	6	14	9.625	0.94	2.66	27.63	0.29	-0.65	8
III вар.	8	8	15	11.75	0.88	2.49	21.19	-0.35	-1.29	7
Жени										
I вар.	8	6	12	8.75	0.79	2.25	25.71	-0.01	-1.38	6
II вар.	8	4	12	8.125	1.02	2.9	35.69	-0.16	-1.44	8
III вар.	8	7	13	9.75	0.79	2.25	23.07	-0.01	-1.38	6

Таблица 17

Вариационни стойности на ударите при анализирания показател – III вариант										
Показател Y1- X12 от:	бр.	Xmin	Xmax	Xср.	mх	S	V%	As	FX	R
Мъже										
Y1 - X12	8	8	15	11.75	0.88	2.49	21.19	-0.35	-1.29	7
Y1 - X10	8	4	8	6.875	0.51	1.45	21.09	-0.08	0	4
Y1 -X11	8	5	7	6	0.32	0.92	15.33	0	-2.1	2
Y1 -X15	8	6.54	7.42	6.79	0.09	0.26	38.29	0.26	-1.71	0.7
Y2 -X14	8	4	8	6.25	0.52	1.48	23.68	-0.21	-1.41	4
от -X13	8	5	10	8	0.56	1.6	20	-0.83	0.38	5
Жени										
Y2- X12	8	7	13	9.75	0.79	2.25	23.07	-0.01	-1.38	6
Y1 -X10	8	3	8	6	0.53	1.51	25.16	-0.99	1.66	5
Y1 -X11	8	4	7	5.25	0.41	1.16	22.09	0.09	-1.61	3
Y1 -X15	8	6.91	7.46	7.11	0.06	0.18	25.31	0.68	0.2	0.55
Y2 -X 14	8	3	7	4.875	0.51	1.45	29.77	-0.08	-0.18	4
-X13	8	6	9	7.125	0.39	1.12	15.71	0.48	-0.98	3

Нормативи за оценка на отделните технически показатели

Установени бяха уравненията на зависимостта между променливите показатели на техниката при III вариант на провеждане на учебния процес – Табл.18. По тях могат да се определят резултатите в основното упражнение – последователно изпълнение на дланов и обратен удари от основната Y1-X12 и от сервис линията /X 7/ в зависимост от техническите упражнения, които го изграждат – X10, X11 и X 7, X 8; на началното подаване от основната и сервис линията линия – X 14 от X 13 и на бързината на придвижване – X15 от тези за кординация и издръжливост – X16.

Таблица 18

Уравнения на зависимост между променливите при III вариант на организация и провеждане на учебния процес						
Аргументи X	Функция Y	Модел $Y=a+bx$	Sy/x	T	Pt	P=95% 0.05
Мъже						
X 7	X 12	$Y = -2.83 + 1.09 X$	0.96	-5.01	0.93	2.36
X 10	X12	$Y = 1.23 + 1.52 X$	1.2	10.16	0.89	
X 11	X 12	$Y = 0.75 + 1.83 X$	1.97	8.2	0.68	
X 15	X 12	$Y = 14.25 - 0.4 X$	2.68	5.56	0.04	
X 13	X 14	$Y = 4.27 + 0.27 X$	1.56	- 2.29	0.29	2.36
X 15	X 16	$Y = 10.53 + 1.3 X$	0.93	48.89	0.46	
Жени						
X 7	X 12	$Y = 4.32 + 0.42 X$	2.27	3.45	0.32	
X 10	X12	$Y = 4.125 + 0.93 X$	1.89	6.05	0.62	
X 11	X 12	$Y = 2.84 + 1.31 X$	1.78	7.52	0.68	
X 15	X 12	$Y = -23.37 + 4.63 X$	2.24	3.4	0.38	
X 13	X 14	$Y = 0.32 + 0.69 X$	0.83	- 6.35	0.66	
X 15	X 16	$Y = -36.76 + 8.77 X$	0.73	32.85	0.92	

Процентното влияние на зависимата променлива Y1 от тези на X се определя по коефициента на детерминация. Стойностите на този показател при техническите упражнения – мъже са 70.66%, а при жените 31.64%. За цялата анализирана извадка те са съответно 40.28% и 34.04%. Ниските показатели при последните се дължат на слабото влияние на показателя за бързина на придвижване върху основния показател Y I- X 12 – (Табл. 17).

На основа на направения анализ бяха изчислени и теоретичните стойности на зависимата променлива У с останалите показатели – (Табл. 19).

Таблица 19

Стойности	Мъже						Жени					
Функция-У- X12	Стойности на независимите променливи – аргументи -X7-X15						Стойности на независимите променливи – аргументи -X7-X15					
	3	5	7	9	11	13	3	5	7	9	11	13
У- 12- X 7	2.62	4.8	6.98	9.16	11.34		5.58	6.42	7.26	8.1		
-X 10	5.79	8.83	11.87	14.97			6.91	8.77	10.63	12.49		
-X 11	6.24	9.9	13.56	17.22			6.77	9.39	12.01			
X 15	6.8-11.8/7-11.72/7.2-11.64						7.11-9.64/7.3-10.57/7.5-11.5					
У 14 –X 13	5.08	5.62	6.16	6.7	7.24	7.78	3.02	4.08	5.14	6.2	7.26	
У 16 –X 15	6.8-19.37/7.2-19.89/ 7.6-20.41						7.11-25.59/7.3-27.67/7.5 – 29					

В педагогическия процес на обучение и усъвършенстване на студентите в техниката на тениса възможностите за количествена оценка на едно упражнение – индивидуална и комплексна е от голямо значение.

По литературни данни (Хаджиев, Н.И. кол. 1973) при изработване на нормативи се използват следните процентни разпределения:

$Y = X \text{ ср. } \pm 0.674. S y/ x$ попадат 50% от случаите

$Y = X \text{ ср. } \pm 1,28. S y/ x$ попадат 80% от случаите

$Y = X \text{ ср. } \pm 1,88. S y/ x$ попадат 94% от случаите

Диференцираната оценка на резултатите при комплексните подготвителни и основни упражнения , които приложихме при обучение и усъвършенстване на техниката направихме в пет измерения: отличен, много добър, добър (която представлява линията на регресия) , среден и слаб по изложените формули за определяне степента на оценката (Хаджиев, Н. и кол., 1973. – (Табл. 20).

Отличен –	$Y = a + bX + 1,28 S y/ x$
Мн. добър –	$Y = a + b X + 0,674 S y/ x$
Добър –	$Y = a + bX$
Среден –	$Y = a + bX - 0,674 S y/ x$
Слаб –	$Y = a + b X - 1,28 S y/ x$

Таблица 20

Нормативи за оценка на показаните резултати по III вариант на организация							
Показатели		Оценка на резултатите / брой удари					
Y-X12 от:	Уравнение	S y/x	Отличен	Мн.доб.	Добър	Среден	Слаб
Мъже							
X 10	$Y=1.23+ 1.52 X$	1.2	14	13	12	8	6
X 11	$Y=0.75 + 1.83 X$	1.97	16	14	12	10	8
X 7	$Y =-2.83 + 1.09X$	0.96	14	13	12	11	10
X 15	$Y = 14.52-0.4 X$	2.68	17	15	12	9	6
Жени							
X 10	$Y = 4.125+0.93X$	1.89	14	12	10	8	6
X 11	$Y = 2.84 + 1.31X$	1.78	13	12	10	8	6
X 7	$Y = 4.32 + 0.42 X$	2.27	14	12	10	8	6
X 15	$Y -23.37+ 4.65X$	2.24	14	12	10	8	6

Забележка – Дадени са примерни стойности на показателите в цели числа.

Във всеки отделен случай прогнозираните стойности на Y не съвпадат с действителните т.е. Y теоретично се различават от Y , което зависи от силата на X , като фактор на Y . Следователно, точността на прогнозата може да се определи и от стойностите на стандартната грешка на оценката – $S_{y/x}$ / подобна на средното квадратично отклонение. По този показател определихме границите на нормите и нормативите по регресионния метод – (Табл. 21).

В специализирани трудове (Брогли Я., 1977) числените стойности на нормативите за различните степени се определя по формулата $Y_t \pm U S_{y/x}$, където Y_t е теоретическата стойност на оценявания признак, а U – табличен коефициент, който се избира в зависимост от случаите, които желаем да попаднат в измервания интервал. При стойности на $U/t = 1$ от таблицата на нормираното нормално разпределение се вижда, че в тези граници попадат 68% от стойностите на Y , а при $U/t = 2$ – около 95%. Това показва, че със сигурност от 95% може да се твърди, че грешката на прогнозата няма да бъде по-голяма от $2 \cdot S_{y/x}$.

За определяне на физическото развитие отделни автори (Шефко, В., Хаджиев, Н. и кол. 1973) предлага разпределение на нормативните пет степени на основата на стандартната грешка на оценката S_y в следните граници на нормативните стойности – (Табл. 21)

Таблица 21

Граници на нормативните качествени и количествени стойности за оценка на резултатите от III вариант					
Ниско- 2Sy 2.27 %		Под средно 1Sy 13.59 %	Средно 68.27 %	Над средно +1Sy 13.59 %	Високо + 2Sy 2.27%
Мъже					
X 12	6.77	9.26	11.75	14.24	16.73
X 10	3.975	5.425	6.875	8.325	9.775
X 11	4.16	5.08	6	6.92	7.84.
Жени					
X 12	5.25	12	7.5	9.75	14.25
X 10	2.98	4.49	6	7.51	9.02
X 11	2.93	4.09	5.25	6.41	7.57
Мн. слаб – 8%		Слаб – 19 %	Среден 46%	Добър -19%	Мн.добър-8%
Y – X12 от:		Мъже			
X – 10	под 10	10 – 10.96	10.96-12.64	12.64-14.32	над 14.32
X – 11	под 8.9	8.9 – 10.82	10.82-12	12-13.18	над 13.18
Жени					
X – 10	под 8.4	8.4-9.52	9.52-10.65	10.65-11.99	над 11.99
X – 11	под 7.9	7.9 – 8.94	8.94 – 10.01	10.01-11.08	над 11.08

КРАЙНИ ИЗВОДИ

1. Проблемът за повишаване ефективността на началното профилирано обучение по тениса в условията на учебния процес по физическо възпитание в университетите не е изследван и няма научни разработки в тази насока. Учебната дисциплина „Физическо възпитание и спорт,, обаче е задължителна в учебните планове и това е наложително .

2. Създаден бе модел и методика за обучение на студентите в съответствие с учебните програми, особености и организация на протичане на учебния процес, учебното годишно натоварване и възможности на студентите. Установяване на показатели за обективна количествена и субективна – качествена оценка за контрол и оптимизиране на индивидуалното и групово обучение на студентите в техниката на тениса. Това може да се извърши в срочни и кумулативни измерения.

Научните интереси бяха насочени към:

а) Експериментиране и изследване ефекта от провеждане на обучението на студентите в профилираните учебни занятия в университетите по различни варианти – методика, продължителност и пр.

б) Моделиране на реално провеждащия се учебен процес в университетите – обем, съдържание на занятията по семестри и учебната година и методическа последователност за начално обучение на студентите.

в) Прилагане на количествен подход с количествени показатели -брой на сполучливите удари при отделните упражнения ,по които да се определи ефекта от провеждащия се обучителен процес.

Изследване с такава цел, съдържание и организация се прави за първи път в системата на профилираното обучение по определен спорт – тениса в университетите.

3. Резултатите от проведеното изследване са обработени с методите на математическата статистика .Установиха се редица параметри на обучителния процес, които до сега не бяха обект на внимание.

4. В съответствие с поставените цели и задачи бе проведено и анкетно проучване което показва:

- Обучението в техниката на играчите е основният мотив, с който студентите се включват в учебния процес, а преподавателите го провеждат;

- Ефектът от обучителния процес е оценен почти еднакво от студентите и преподавателите: най-голям е процентът - „средно ниво,, следва „ниско ниво,, и в най-малка степен – „добро ниво,,.

- Причините за неуспехите: за студентите – недостатъчен брой часове за учебна дейност (за жените голяма продължителност на учебния час); за преподавателите – „липсата на система,, за физическо възпитание в университетите и слаба организация.

5. Проведен бе обучителен процес със студентите - два семестъра на една учебна година. Резултатите показват:

- а) Положително развитие на техниката в резултат от обучението по експериментиранияте варианти на провеждане: Най-високи - по III вариант – 75 мин., следват тези при I – 90 мин. и най-ниски при II – 60 мин.

- Под влияние на изпитната сесия се получава намаляване (спад) в резултатите – най-голям е при II вариант на провеждане на обучението, а най-малък е по (III) вариант .

- б) Корелационен анализ – установи се нивото на корелационната зависимост между показателите за техника при началното обучение. Взаимовръзката между показателите за техника и тези за физически възможности на студентите не е подкрепена с достатъчно високи корелационни показатели.

- в) Регресионния анализ на показателите от изследването даде възможност в теорията и практиката на профилираната учебна дейност на студентите по тенис да се:

- Установи формата на зависимост между основните упражнения Y, като функция на съставляващите ги – подготвителни – X и моделиране на тяхната зависимост;
- Направи оценка на отделните признаци по петобална оценителна таблица, което отговаря на педагогическата същност на учебния процес;
- Определи нивото и се прогнозира развитието на действителните и теоретични стойности на показателите и влиянието им върху основните двигателни действия;

г) Извършване на срочен и кумулативен контрол при обучителния процес със студентите. Определяне на количествени показатели и стойности за оценка на профилирания обучителен процес по тенис в учебните занятия по „Физическо възпитание и спорт”.

Публикации и доклади във връзка с темата на дисертационния труд

Изследване организацията и методиката на обучение на студентите по тенис в учебния процес на Университетите

1. Изследване на ефективността на обучението по тенис в учебния процес по физическо възпитание в университетите / Спорт , стрес , адаптация – 5 –ти международен конгрес 23 – 24 .04 2010 г. София

2. Изследване организацията и методиката на обучение на студентите по тенис в учебния процес на Университетите Научна конференция „Актуални проблеми на физическата култура,, СУ “Климент Охридски”. София, 2010.

3 . Изследване отношението на студентите към обучението по тенис в Университетите.” Оптимизация и иновации в учебно- тренировъчния процес – Научна конференция СУ „Климент Охридски,,. София, 2011, стр. 71.